

School Gardening
Resources

PRIMARY LEVEL

BORD BIA
IRISH FOOD BOARD

Cothabháil Gairdín, Tionscadail a Leithdháileadh agus Rannpháirtíocht an Phobail

Plean Gairdín Ar feadh na Bliana

Meán Fómhair

- ★ Déan plean an ghairdín.
- ★ Déan leapacha ardaithe agus cosáin.
- ★ Cuir tús le carn múirín/araid péisteanna.
- ★ Cuir bleibíní le haghaidh an earraigh (am ar bith ó Mheán Fómhair go Samhain).
- ★ Bain an móinéar (feighlí nó tuismitheoir).

Deireadh Fómhair

- ★ Déan leapacha glasraí lasmuigh.
- ★ Cuir barraí thar an ngeimhreadh: gairleog, oinniúin, aoileach glas, gráin thar gheimhridh.
- ★ Tabhair cuairt ar choillte dúchasacha áitiúla agus bailigh síolta/cnónna crann.
- ★ Cruthaigh plandlann crann.

Samhain

- ★ Cuir sceach dúchasach measctha.
- ★ Cuir coillearnach dhúchasach (am ar bith go dtí mí an Mhárta).
- ★ Cuir beathaitheoir éan / boird éan amach.
- ★ Cuir leapacha nach bhfuil in úsáid chun sosa don gheimhreadh.
- ★ Fiailí, cuir feamainn nó aoileach agus móta le plaisteach/cairtchlár dubh.
- ★ Bailigh na duilleoga chun múnla duille/múirín a dhéanamh.
- ★ Déan boscaí éan nó ialtóg.
- ★ Cuir biabhóg.
- ★ Tóg gearrthaí

Nollaig

- ★ Cuir úllord crann úll oidhreacht.
- ★ Bearn agus coinnigh na toir torthaí atá ann cheana féin.
- ★ Cuir aoileach / múirín le bonn an phlanda, socraigh córas buain uisce.

Eanáir

- ★ Cuir toir torthaí boga agus torthaí beaga.
- ★ Pleanáil rothlú na leapacha glasraí agus tarraing plean.
- ★ Cuir fál saileach beo / áirse; fálta/ fálta atá ann cheana a fhí, a ghearradh, a ghearradh agus a ghlanadh.
- ★ Turas ar thailte na scoile - cruthaigh rian dúlra.
- ★ Déan suíocháin lasmuigh don ghairdín.
- ★ Tosaigh lomán/carn garbh sa ghairdín.
- ★ Roinn plandaí luibheanna, m.sh. síobhais, miontas.
- ★ Sútha talún a phlandáil i gcóras pota pirimid.

Feabhra

- ★ Tosaigh ag fás prátaí ar an leac fuinneoige.
- ★ Tosaigh ag cur tionscadail plandaí faoi dhíon.
- ★ Cuir dreapadóirí isteach i bhfál.

Márta

- ★ Plandaí glasraí síolta taobh istigh.
- ★ Tosaigh leapacha a phlandáil le prátaí luath, gairleog, oinniúin.
- ★ Cuir gráinní oidhreacht

Aibreán

- ★ Cuir leapacha le prátaí, gairleog agus oinniúin, coinnigh síolú plandaí glasraí taobh istigh.
- ★ Tosaigh ag déanamh plandaí síolóige crua.
- ★ Cosain na plandaí go léir ó dhrúchtíní.
- ★ Cairéid síolta díreach, meacain bhána, raidis agus ruacán.
- ★ Bain neantóga agus lus na gcnámh briste chun beathú leachtach a dhéanamh.
- ★ Ná bain féar i gcoillearnach agus in úllord, forbair é mar mhóinéar bláthanna fiáine.
- ★ Cuir luibheanna leathadh faoin úllord agus toir torthaí (plandáil chompánach).

Bealtaine

- ★ Cuir leitís, peirsil, lus na gréine, calendula, pis chumhra.
- ★ Cuir síolta puimcíní, cúirséad, lus na gréine.
- ★ Cuir prátaí déanacha.
- ★ Cuir amach agus déan tacaíthe do phiseanna agus pónairí, leapacha fiailí - cuir le múirín, cuir síolta bláthanna fiáine le haghaidh bhláthanna an fhómhair.

Meitheamh

- ★ Cuir puimcíní, cúirséad, lus na gréine amach.
- ★ Bain an chéad phrátaí luatha, leitís, peirsil.
- ★ Leapacha fiailí.
- ★ Turas gairdín - féach ar ghlasraí, plandaí, fiadhúlra, féileacáin, éin.
- ★ Pleanáil uisce agus cúram na leapacha i rith an tsamhraidh.
- ★ Plandaí beatha leachtacha.
- ★ Bain an móinéar (feighlí).

Smaointe le haghaidh aon am den bhliain

- ★ Déan plean gairdín scoile.
- ★ Coiste scoile glas nó coiste gairdín a bhunú.
- ★ Déan plean gnímh don bhliain i ngairdín na scoile.
- ★ Caint ar shábháilteachta uirlisí.
- ★ Lá fómhair agus cócaireachta.
- ★ Cas carn múirín, tionscadal múirín 'gréasán na beatha'.
- ★ Tóg polatollán sa ghairdín.
- ★ Sábháil síolta ó phlandaí agus bhláthanna sa ghairdín don bhliain seo chugainn.
- ★ Plandaí lus na gcrann briste agus neantóga; roinnt agus scaipeadh fréamhacha lus na gcrann briste.
- ★ Déan/tóg lochán.

Tionscadail a Leithroinnt

Tionscadail Ghairdín Rang ar Rang

Tionscadail a Leithdháileadh

Tá go leor oibre le déanamh ag múinteoirí cheana féin. Ní gá breathnú ar an ngairdín mar obair bhreise. Rogha amháin le haghaidh cur chuige scoile uile is ea go dtugtar tionscadal fás bia do gach múinteoir agus gnáthóg nó limistéar i dtalamh na scoile chun aire a thabhairt dó, a chothabháil agus staidéar a dhéanamh air mar chuid dá gcuraclam. Is féidir leis an múinteoir dul i dtaithí ar bhia áirithe a fhás agus cúram a thabhairt do ghnáthóg agus ní gá go mbeadh sé róshásta leis na jabanna go léir atá le déanamh sa ghairdín. Ciallaíonn sé freisin nach bhfágтар aon mhúinteoir ag tabhairt aire don ghairdín ar fad, cé go bhfuil sé tábhachtach go mbeadh príomhphointe teagmhála ann - d'fhéadfadh sé seo a bheith ina ról do scoileanna glasa/ghairdín scoile.

Grúpa Ranga: Naíonáin Bheaga & Mhóra

Tionscadail atá ag Fás: Lusanna gréine agus Puimcín, sútha talún i bpotáí.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Luibheanna & Bláthanna.

Grúpa Ranga: Rang 1/Rang 1

Tionscadail atá ag Fás: Fine an Oinniúin, oinniúin, gairleog, oinniúin earraigh, cainneanna, síobhais, Leitís & Sailéad Plandaí.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Lochán Fiadhúlra (agus gnáthóg Phortaigh).

Grúpa Ranga: Rang 2

Tionscadail atá ag Fás: Gráin oidhreacht.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Úllord Torthaí & fophlandú le luibheanna.

Grúpa Ranga: Rang 3

Tionscadail atá ag Fás: Aoileach Glas (múirín beo), An Teaghlach Cabáiste (brasachaigh).
Tionscadal Gairdín & Scoileanna Glasa: Múirín & Athchúrsáil, Ithir & Mionainmhithe.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Limistéir Fhiáine, móinéir bláthanna fiáine, chairn lomán.

Grúpa Ranga: Rang 4

Tionscadal Fáis: Glasraí fréimhe - biatas, cairéid, meacain bhána, raidisí.
Tionscadal Gairdín & Scoileanna Glasa: Plean Suíomh Scoile.
Measúnú, déan plandlann crann.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Gnáthóg Choillearnach.

Grúpa Ranga: Rang 5/Rang 5

Tionscadal Fáis: Fine Piseanna (pischineálaigh), Piseanna Milse (Fál Pis Sailigh).
Tionscadail Ghairdín: Uisce a bhailiú agus a chaomhnú, Conair Dúlra a Dhéanamh.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Toir Torthaí.

Grúpa Ranga: Rang 6

Tionscadail atá ag Fás: Fine Prátaí (Solanum) - prátaí, trátaí. Bain triail as Spionáiste, biatas bán freisin.
Tionscadal Gairdín: Adhmadóireacht: Boscaí éan agus ialtóg.
Gnáthóga chun aire a thabhairt dóibh/ staidéar a dhéanamh orthu: Gnáthóg Fálta Sceach.

Rannpháirtíocht an Phobail

Tionscadail a Leithdháileadh

- ★ Cinntigh go bhfuil gach múinteoir sa scoil ar an eolas faoin ngairdín.
- ★ Faigh an feighlí ar bord mar beidh siad bainteach le baint agus bearradh fála.
- ★ Mol go mbeidh an scoil saor ó cheimiceáin mar go bhfuil bia á fhás ar thailte na scoile.
- ★ Bíodh baint ag an mBord Bainistíochta agus Cumann na dTuismitheoirí leis is déan cur i láthair chun iad a thabhairt ar bord agus coinneáil suas chun dáta leis an tionscnamh.
- ★ Dá mhéad a úsáidtear an gairdín is amhlaidh is fearr a bheidh sé!
- ★ Cuir tús le club garraíodóireachta atá oscailte do gach aois, d'fhéadfaí é seo a reáchtáil tar éis am scoile nó ag am lóin.
- ★ Bíodh páirt chomh mór agus is féidir ag tuismitheoirí - tairg torthaí agus glasraí saor in aisce mar mhalairt ar a gcuid scileanna, am agus acmhainní.
- ★ Bíodh an chomhairle contae áitiúil, an t-oifigeach comhshaoil, an t-oifigeach oidhreacht, comhlachtaí forbartha tuaithe agus forbartha pobail eile, oideachasóirí comhshaoil áitiúla, táirgeoirí bia áitiúla páirteach i gcomhair tacaíochta nó faisnéise.
- ★ Breathnaigh ar chlár a dhéanfaidh an gairdín mar chuid níos comhtháite den churaclam foirmiúil & neamhfoirmiúil. Áirítear ar na clár seo: Food Dudes/bia sláintiúil, Discover Primary Science, Scoileanna Glasa, CMÉ/ Scéim Oidhreacht sna scoileanna.
- ★ Má tá gairdín pobail áitiúil nó cuibhrinn ann, d'fhéadfadh go mbeadh eolas, saineolas agus acmhainní áitiúla ann a d'fhéadfaí leas a bhaint astu.
- ★ Inis don phreas áitiúil nó don raidió faoi do ghairdín bia scoile.
- ★ Bíodh lá oscailte fómhar agat do ghairdín na scoile - d'fhéadfadh sé seo a bheith i mí an Mheithimh nó i mí Mheán Fómhair. Úsáid é mar airgead a thiomsú chun airgead a bhailiú do thionscadail nua sa scoil.

